

Ю. В. Коваленко, О. М. Устименко
Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний стан використання проектної методики у навчанні майбутніх філологів іншомовного монологічного мовлення

Стаття присвячена вивченню сучасного стану використання проектної методики у навчанні майбутніх філологів іноземних мов та монологічного мовлення. Розглядаються цілі навчання іншомовного монологічного мовлення студентів-філологів другого курсу. Аналізуються навчальні програми та підручники для студентів другого курсу мовних спеціальностей. Описуються результати опитування викладачів і студентів.

Ключові слова: проектна методика, монологічне мовлення, майбутні філологи, цілі навчання монологічного мовлення, навчальні програми, підручники, опитування, анкета.

Коваленко Ю. В., Устименко О. М. Современное состояние применения проектной методики в обучении будущих филологов иноязычной монологической речи

Статья посвящена изучению современного состояния применения проектной методики в обучении будущих филологов иностранным языкам и монологической речи. Рассматриваются цели обучения иноязычной монологической речи студентов-филологов второго курса. Анализируются учебные программы и учебники для студентов второго курса языковых специальностей. Описываются результаты опроса преподавателей и студентов.

Ключевые слова: проектная методика, монологическая речь, будущие филологи, цели обучения монологической речи, учебные программы, учебники, опрос, анкета.

Kovalenko Y., Ustymenko O. The current state of using the project method in teaching future philologists a foreign language monologue communication

The article is devoted to the study of using the project method in teaching future philologists foreign languages and monologue communication. The aims of teaching second-year philologists a foreign language monologue communication are considered. The syllabi and course books for the second-year students majoring in foreign philology are analyzed. The results of the surveys taken among teachers and students are described.

Key words: project method, monologue communication, future philologists, aims of teaching monologue communication, syllabi, course books, survey, questionnaire.

Різні вчені-методисти досліджували проблему проектного навчання іноземних мов (ІМ) у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах (ВНЗ) (див. праці Е. Гарванітопуло, О. А. Гілевої, І. В. Дубко, І. О. Зимньої, О. В. Кіршової, В. В. Копилової, Н. Ф. Коряковцевої, Н. О. Кочетурової, О. В. Льво-

вої, Л. І. Палаєвої, О. Д. Пахмутової, Є. С. Полат, І. І. Скворцової, Я. В. Тараскіної, В. В. Тітової, G. H. Beckett, F. L. Stoller, A-M. Clark, D. Fried-Booth, S. Gaer, S. Haines, T. Hutchinson, R. Ribé та N. Vidal, D. J. Rosen, M. Wicks, H. S. Wrigley та ін.). Сьогодні проектні технології набувають широкого розповсюдження у методиці навчання ІМ, але вчителі та викладачі досі не мають чіткого і єдиного уявлення про поняття проекту і сутності проектної методики (ПМ), не повністю або некоректно використовують методичний потенціал проектної технології навчання ІМ, наприклад іншомовного говоріння, і зокрема монологічного мовлення (ММ), що частково зумовлено відсутністю відповідних навчально-методичних матеріалів для викладання ІМ на основі ПМ, особливо у ВНЗ. Отже, проблема використання ПМ на заняттях ІМ залишається **актуальною** для вищої мовної школи.

Метою цієї статті є проаналізувати сучасний стан використання ПМ у навчанні майбутніх філологів ІМ та англомовного ММ. Для цього ми здійснили аналіз чинних програм з англійської мови для другого курсу студентів мовних спеціальностей різних ВНЗ України, опитали викладачів і студентів-філологів другого курсу, проаналізували вправи та завдання для навчання ММ у чинних підручниках з англійської мови для мовних спеціальностей другого курсу.

Спочатку уточнимо, що, відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [1], рівень володіння англомовним ММ студентів-філологів другого курсу визначається як С1.1 (досвідчений автономний користувач) [2, с. 67]. Це означає, що студент може давати чіткі, систематично розгорнуті описи і презентації з відповідним виділенням головних положень та релевантними допоміжними деталями [8, с. 58; 2, с. 67]. Вимоги до рівня володіння іншомовним говорінням студента, який досягнув рівня С1 і став досвідченим користувачем, описуються таким чином: «Може висловлюватися швидко і спонтанно без помітних утруднень, пов'язаних з пошуком засобів вираження. Може ефективно і гнучко користуватись мовою у суспільному житті, навчанні та з професійними цілями. Може чітко, логічно, детально висловлюватись на складні теми, демонструючи свідоме володіння граматичними структурами, конструкціями та зв'язними програмами висловлювання» (Загально-

європейські рекомендації з мовної освіти 2003 : 24). Цілі навчання ММ для рівня С1 конкретизуються таким чином: «Я можу представити чіткі, детальні висловлювання на складні теми, розвиваючи окремі точки зору та доходячи логічного висновку» (там само : 27).

Згідно з чинними програмними вимогами [3] на кінець другого курсу студенти-філологи мають уміти робити підготовлені і спонтанні усні монологічні повідомлення (детальні розгорнуті описи предметів та явищ, презентації ідей, що стосуються кола інтересів студента) з належним ступенем швидкості і спонтанності у межах тематики, передбаченої програмою. Відповідно до програмних вимог на момент досягнення рівня С1 володіння іншомовним ММ студенти другого курсу мають уміти [2, с. 191]:

- детально представляти комплексний стан речей, пов'язуючи основні моменти висловлювання;
- розкривати особливо точно і детально певні теми та відповідним чином завершувати висловлювання.

О.Б.Тарнопольський конкретизує уміння студентів у ММ на підрівні С1.1 [4 с. 24-25]:

- ясно й чітко обґрунтовувати й розширювати висловлені погляди, надаючи потрібні пояснення та аргументи;
- чітко ставити запитання або проблему, обговорюючи причини й наслідки і зважуючи переваги та недоліки різних підходів;
- синтезувати і передавати інформацію з різних джерел;
- надійно передавати детальну інформацію;
- робити презентації за широким спектром питань, пов'язаних з інтересами студентів, розширюючи та підтримуючи висловлені думки додатковою інформацією та доречними прикладами;
- надавати складні аргументи, інтегрувати підтеми у своє висловлювання, розвивати окремі пункти в ньому та завершувати його доречним висновком;
- спонтанно «відійти» від заздалегідь підготовленого тексту презентації або доповіді та обговорити цікаві питання, які були поставлені слухачем, демонструючи при цьому легкість та вільність продукування власних висловлювань;
- продукувати чітке, вільне мовлення, яке протікає без утруднень з боку мовця, причому мовлення добре структуроване, цілком логічне, так що слухачам легко помічати й запам'ятовувати важливу інформацію.

У робочих програмах для другого курсу філологічних факультетів та факультетів перекладачів різних ВНЗ України (а саме: Волинського національного університету ім. Л. Українки, Київського національного лінгвістичного університету, Черкаського націо-

нального університету ім. Б. Хмельницького, Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка) визначені наступні вміння студентів у ММ на кінець другого року навчання (див. Список проаналізованих навчальних програм):

- робити повідомлення з пройденої тематики, переказувати прочитаний чи прослуханий текст, висловлювати своє враження про прочитане;
- висловлюватися у межах знайомого лексичного і граматичного матеріалу з тем, що були вивчені, а також спираючись на малюнки, аудіо- та відеоматеріал, текст, що був прочитаний або прослуханий.

У типовій програмі (2001) конкретизовані уміння студентів в англomовному ММ на кінець другого року навчання. Так, студенти повинні вміти [3, с. 66-67]:

- передавати різний емоційний стан, висвітлювати особисте ставлення до подій та ділитися власним досвідом;
- правильно інтонаційно оформлювати висловлювання, вживаючи відповідні мовні елементи сегментного і супрасегментного рівня з урахуванням комунікативної мети і стилю мовлення (інформаційного, академічного, публіцистичного, декларативного чи розмовного);
- пояснювати й підтримувати погляди, подаючи відповідні доречні пояснення і докази;
- чітко змальовувати певну проблему, розмірковуючи про причини або наслідки та звертаючи увагу на переваги й недоліки того чи іншого підходу;
- синтезувати і повідомляти інформацію з різних джерел;
- давати презентації на теми, близькі до кола інтересів студентів, підтримуючи свої ідеї актуальними прикладами та різноманітними точками зору.

Отже, цілі навчання майбутніх філологів англomовного ММ відомі й чітко сформульовані. Однак їх реалізація на матеріалі чинних підручників з ІМ для другого курсу мовних спеціальностей (див. Список проаналізованих підручників з англійської мови) ускладнюється, оскільки, як показує здійснений нами аналіз підручників, все ще бракує вправ для формування у студентів іншомовної компетентності у монологічному мовленні. У середньому в кожному тематичному циклі проаналізованих підручників представлені 4-5 вправ для навчання продукування студентами монологу-опису, монологу-розповіді та монологу-міркування. Це некомунікативні, умовно-комунікативні продуктивні та комунікативні (ре)продуктивні вправи (на переказ і створення висловлювань студентів відповідно до комунікативного завдання). Використання опор зводиться до штучних вербальних: структурно-мовленневих схем, ключових слів/словосполучень і планів; зображальні опори відсутні.

В Спорт: _____

Г Географічна мапа сучасного світу: _____

Д Англomовні країни: _____

Е Театр: _____

Є Захист навколишнього середовища: _____

9. Як Ви організуєте іншомовну проектну діяльність Ваших студентів?

А 1) студенти з Вашою допомогою ознайомлюються з необхідним для здійснення проекту мовним і мовленнєвим матеріалом, 2) виконують різноманітні вправи для формування й розвитку необхідних для проектної роботи іншомовленнєвих навичок і вмінь, 3) працюють над проектом, 4) презентують результати проектної роботи, 5) відбувається оцінювання результатів проектної роботи

Б 1) Ви разом зі студентами обираєте для проектної роботи певну проблему/тему, 2) плануєте хід іншомовної проектної діяльності студентів, 3) короткі навчальні сесії, під час яких студенти виконують різноманітні вправи для формування й розвитку необхідних для проектної роботи іншомовленнєвих навичок і вмінь, чергуються з певними фазами проектної роботи (наприклад, збиранням, викладенням та аналізом інформації), 4) студенти презентують проекти, 5) відбувається оцінювання результатів проектної роботи

В Ваш варіант: _____

10. Які матеріали Ви використовуєте для організації іншомовної проектної діяльності студентів?

А матеріали підручників

Б вправи і завдання, розроблені самостійно

В матеріали, запозичені з інших джерел. Назвіть види джерел: _____

Г усе вищевказане

Д Ваш варіант: _____

11. Іншомовну проектну діяльність студентів Ви оцінюєте за допомогою:

А комунікативних (мовленнєвих) завдань для аудіювання, говоріння, читання, письма, перекладу

Б письмових звітів, звітних листів студентів про виконану роботу

В лінгводидактичних тестів різних видів для оцінювання рівня сформованості навичок (орфографічні, орфографічні, фонетичні, лексичні, граматичні навички) і вмінь (уміння аудіювання, говоріння, читання, письма, перекладу) студентів

Г анкет, заповнених студентами після виконання проектної роботи

Д щоденників з проектної роботи студентів (щоденник ведеться студентом протягом усієї проектної діяльності)

Е індивідуальних інтерв'ю зі студентами (протягом їхньої проектної діяльності та після презентації продукту проекту)

Є бланків для самоконтролю, які заповнюють студенти протягом проектної роботи і після презентації проекту

Ж бланків для взаємоконтролю, які заповнюють студенти протягом проектної роботи і після презентації проекту

З групових дискусій, у ході яких студенти обговорюють участь і результати своєї проектної роботи та один одного

И Ваших спостережень за проектною діяльністю студентів

І усе вищевказане

Й Ваш варіант: _____

12. Чи задоволені Ви зазвичай результатами іншомовної проектної діяльності Ваших студентів?

А так **Б** ні

Поясніть чому: _____

13. Чи виникають у Вас будь-які труднощі у використанні методу проектів на заняттях з іноземної мови?

А ні **Б** так

Назвіть труднощі: _____

Дякуємо за співпрацю!

100% опитаних викладачів відповіли, що вони знайомі з поняттям ПМ, але лише 50% змогли більш-менш коректно пояснити, що таке проект у навчанні ІМ. Так, на думку викладачів, проект — це «спосіб організації роботи студентів», «навчання, що базується на моделюванні соціальної взаємодії студентів у малих групах», «вид репродуктивних вправ для перевірки знань студентів», «творча робота студента, яка включає перевірку володіння тематичним матеріалом». Як бачимо, точки зору респондентів з цього питання дещо розходяться, хоча сутність іншомовної проектної діяльності студентів майже всі (87,5%) вбачають у дослідницькій діяльності зі збору інформації, її критичному аналізі, презентації кінцевого продукту проекту та його само- і взаємоперевірці. Крім того, 12,5% викладачів відповіли, що рідко застосовують ПМ на заняттях ІМ, обгрунтовуючи це тим, що проекти доцільно виконувати лише на останньому етапі роботи з тематично-змістовим модулем (тобто респондентам відома лише лінійна модель ПМ, про інтегровану модель [5] ніхто не згадував). 100% опитаних викладачів відповіли, що зазвичай вони задоволені результатами іншомовної проектної діяльності студентів за умови дотримання етапів виконання проекту. На запитання, чи виникають у них будь-які труднощі у використанні ПМ на заняттях з ІМ, 60% респондентів дали заперечну відповідь, а 40% — стверджувальну. Серед труднощів викладачі виділяють «брак вправ і завдань для проектування» і «брак необхідного обладнання в аудиторіях для презентації результатів проектної діяльності». При цьому 67% відповіли, що для організації іншомовної проектної діяльності студентів використовують, крім матеріалів, запозичених з підручників та інших джерел, вправи і завдання, розроблені самостійно.

У свою чергу, 70% студентів розуміють, що таке ПМ, з яких половина пояснює проекти як «різного роду презентації, стіннівки, статті», «творчі самостійні/групові завдання», «розробки планів, заходів», «реферат з досліджуваної теми». Нечітке уявлення про поняття проекту викликане тим, що студенти або зовсім не займаються проектною діяльністю на заняттях з ІМ, або роблять це вкрай рідко, як зазначають 80% респондентів. Більшості опитаних (65%) подобається виконувати проектну роботу з ІМ, адже це «цікаво і підвищує рівень знань», «розвиває творчі здібності, мислення», «формує вміння у говорінні та допомагає засвоїти нову інформацію». Причому найбільш цікавими для виконання типами проектів для студентів є оформлення стінгазети, журналу, фотоальбому, колажу, виставки (55% опитаних); усна презентація та мультимедійна презентація (40%); рольова або ділова гра (30%). Однак 35% не зацікавлені проектною діяльністю через «брак вільного часу», «трудність по-

ставлених завдань». Серед труднощів, які виникають у студентів під час проектування, є вибір теми (проблеми) і типу кінцевого продукту проекту (35%); написання доповіді, звіту, листа, вірша, сценарію (30%); підготовка усної презентації про результати проектної діяльності (20%). Нижче наводимо зразок анкети.

Анкета для студента-філолога другого курсу

Шановний респонденте!

Просимо Вас взяти участь у дослідженні з теми «Проектна методика навчання англomовного монологічного мовлення майбутніх філологів». Будь ласка, дайте відповіді на відкриті запитання анкети або оберіть один чи декілька із запропонованих варіантів, обвівши їх колом.

1. Чи знаєте Ви, що таке проект? Якщо так, дайте визначення цього поняття.
 А так Б ні
 Ваше визначення: _____

2. Чи займаєтесь Ви проектною діяльністю на заняттях з іноземної мови в університеті?
 А так Б рідко В ні
3. Чи подобається Вам виконувати проектну роботу іноземною мовою?
 А так Б ні
 Вкажіть, чому: _____

4. Чи використовує викладач іноземної мови матеріали підручника для організації Вашої проектної діяльності?
 А так Б ні
5. Якими ресурсами Ви користуєтесь під час роботи над проектом?
 А підручником з іноземної мови
 Б ресурсами Інтернету
 В матеріалами періодичних видань, телепрограм, радіопередач тощо
 Г ресурсами бібліотек
 Д Ваш варіант: _____

6. Які типи проектів є для Вас найбільш цікавими?
 А оформлення стінгазети, журналу, фотоальбому, колажу, виставки тощо
 Б усна презентація (в тому числі мультимедійна презентація у Power Point)

- В проведення опитування
- Г рольова, ділова гра
- Д письмовий звіт (лист) про виконану роботу
- Е відеопрограма, радіопередача
- Є написання вірша, короткого оповідання, п'єси, сценарію, коміксу тощо
- Ж інсценівка (драматизація)
- З усе вищевказане
- И Ваш варіант: _____

Поясніть, чому: _____

7. Вам подобається працювати над проектом:
- А самостійно
- Б у парах
- В у невеликих групах
8. На Вашу думку, проектна методика у вивченні іноземної мови допомагає:
- А розвинути мовні навички (орфоепічні, орфографічні, фонетичні, лексичні, граматичні) та мовленнєві вміння (аудіювання, говоріння, читання, письма, перекладу)
- Б розвинути творчі здібності
- В розширити освітній кругозір
- Г розвинути навички та вміння самостійної роботи
- Д підвищити мотивацію до вивчення іноземної мови
9. Що викликає у Вас найбільші труднощі під час роботи над проектом?
- А вибір теми (проблеми) і типу кінцевого продукту проекту
- Б пошук, аналіз та систематизація інформації, необхідної для виконання проекту
- В підготовка і проведення опитування, гри, інсценівки тощо
- Г написання доповіді, звіту, листа, вірша, сценарію тощо
- Д усна презентація результатів проектної діяльності
- Е само- та взаємооцінювання іншомовної проектної роботи студентів
- Є Ваш варіант: _____

Поясніть, чому: _____

Дякуємо за участь в опитуванні

Отже, результати опитування дають підставу вважати, що викладачі ВНЗ все ще не повною мірою використовують потенціал ПМ у навчанні ІМ, незважаючи на те, що студенти зацікавлені у проектній діяльності. Це пов'язано, у першу чергу, з некоректним розумінням ПМ та/або її неправильним використанням на заняттях, відсутністю вправ і завдань для виконання проектів у чинних підручниках, нераціональним розподілом навчального часу між аудиторною та позааудиторною самостійною роботою студентів, браком необхідних технічних засобів навчання.

Таким чином, у цій статті ми представили результати опитування викладачів ІМ і студентів-філологів другого курсу, здійснили аналіз чинних програм, вправ і завдань у підручниках для навчання англomовного ММ і з'ясували, що на даному етапі навчання ІМ недостатньо створені необхідні умови для реалізації ПМ і досягнення цілей навчання англomовного ММ студентів мовних спеціальностей другого курсу. **Перспективи** подальших наукових розвідок у цьому напрямі ми вбачаємо у визначенні типів і кінцевих продуктів проектів для використання у навчанні іншомовного ММ за тематикою чинних програм, а також у розробці підсистеми та комплексів вправ і завдань для навчання студентів-філологів другого курсу англomовного ММ на основі ПМ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. — К. : Ленвіт, 2003. — 273 с.
2. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції (курс лекцій) : навч.-метод. посібник для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр» / [Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е., та ін.]; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. — К. : Ленвіт, 2011. — 344 с.
3. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): Проект / [кол. авт.: Ніколаєва С. Ю., Соловей М. І., Головач Ю. В. та ін.]. — К. : Нова книга, 2001. — 245 с.
4. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : навч. посібник / О. Б. Тарнопольський. — К. : Фірма «Інкос», 2006. — 216 с.
5. Büilent A. Maximizing the benefits of project work in foreign language classrooms [Електронний ресурс] / A. Büilent, F. L. Stoller // English Teachers Forum – 2005. – Volume 43, № 2. – Режим доступу до журн. : <http://americanenglish.state.gov/resources/english-teaching-forum-2005-volume-43-number-4#child-637>

СПИСОК ПРОАНАЛІЗОВАНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ

1. Робоча навчальна програма курсу «Іноземна мова» (англійська) для студентів II курсу напряму підготовки «Філологія», спеціальності 6.020303 «Мова і література» / І. А. Морякіна. — К. : КНЛУ, 2012. — 59 с.
2. Робоча навчальна програма курсу «Іноземна мова» (англійська) для студентів II курсу напряму підготовки 0305 «Філологія», спеціальності 6.030502 «Романські, германські мови та літератури». — Луцьк : ВНУ ім. Л.Українки, 2012. — 28 с.
3. Робоча навчальна програма курсу «Іноземна мова» (англійська) для студентів II курсу напряму підготовки 0305 «Філологія», спеціальності 6.030500 «Мова і література» (англійська) / С. А. Аліфанова. — Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2010. — 80 с.
4. Робоча навчальна програма курсу «Практика усного і писемного мовлення» для студентів II курсу напряму підготовки 6.020303 «Філологія», спеціальності 6.020303 «Філологія. Мова і література» (англійська). — Чернівці : ЧНПУ ім. Т. Г. Шевченка, 2011. — 56 с.
5. Basic teaching materials for the translators/interpreters' department for "English as the first foreign language" for the second year students (major 6.020303 "Philology" / "Translation") / V. V. Ginda, S. Y. Semeni, S. M. Gizhevsk, Y. A. Yurko, Y. O. Popovich. — Kyiv : KNLU, 2011. — 38 p.

СПИСОК ПРОАНАЛІЗОВАНИХ
ПІДРУЧНИКІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1. Англійська мова для перекладачів і філологів. 2 курс : підруч. для студентів вузів / [Возна М. О., Гапонів А. Б., Васильченко О. Ю., Хоменко Н. С.]. — Вінниця : Нова Книга, 2006. — 344 с.
2. Бичкова Н. І. Англійська мова. Комунікативний курс : підруч. для студ. ф-тів інозем. мов вищ. навч. закл. / Н. І. Бичкова. — К. : Либідь, 2004. — 325 с.
3. Кузьмінська Л. С. Практичний курс англійської мови: посібник з практики усного та писемного мовлення для студентів II курсу факультетів іноземних мов інститутів та університетів (вид-во 2-ге) / Л. С. Кузьмінська, І. М. Таран. — К.: Вид. центр КНЛУ, 2002. — 256 с.
4. Посібник з англійської мови для студентів II курсу факультету перекладачів / [Березос В. В., Гіжевська С. М., Мартинюк О. С. та ін.]. — К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. — 289 с.
5. Практический курс английского языка. 2 курс : учеб. для студентов вузов / [Селянина Н. И., Куценко А. В. и др.]; под ред. В. А. Аракина. — [7-е изд, доп. и испр.]. — М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2005. — 516 с.
6. A practical guide to learning English : посібник з англ. мови (англ. та укр. мовами) для студ. II курсу факультету перекладачів / [Аксьонова Н. О., Воскрес А. А., Гіжевська С. М. та ін.]; за ред. Н. І. Аненко. — К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. — 290 с.

Отримано 19.05.2014

*Men learn while they teach.**Seneca**Mistakes are the portals of discovery.**James Joyce**I prefer the errors of enthusiasm
to the indifference of wisdom**Anatole France*